

"Jeg sitter i et hus hvor alle vegger vender mot syd"

Telefonintervju som kvalitativ metode i kulturvitenskap

Eira Bjørvik

MA i kulturvitenskap

eira.bjorvik@gmail.com

Abstract

Cultural studies tend to refer to interview methods as face-to-face-interaction situations only. However, the increasing impact of technology on people's communication habits raises important questions for students and researchers. These issues need to be taken into account before considering the pros and cons of different interview methods. The article addresses the importance of including the telephone interview as an alternative qualitative research method within cultural studies. This is necessary not only for the acknowledgement of the telephone interview as a qualitative research method, but also serves to highlight the need for a general awareness regarding the choice and use of different interview methods within cultural studies.

Nøkkelord:

Metode

kvalitative intervjuer
telefonintervju

"Jeg skjøt ikke bjørnen", sier en av pasientene i TV-serien om den eksentriske, men usedvanlig skarpe legen Gregory House, som vises på NRK. Pasienten lider av amnesi og blander sammen ulike ords betydning på en måte som gjør at han uttrykker seg i koder legene må forsøke å knekke før det er for sent å behandle ham. Dr. House, som for anledningen befinner seg på en flyplass milevis avsted, frustreres av å ikke kunne observere pasientens reaksjonsmønster. Likevel evner han å redde pasientens liv ved å løse diagnosemysteriet over telefon. Kontorkonsultasjoner vil nok for de fleste leger være langt å foretrekke fremfor å skulle bli forelagt pasientproblemer over telefon. Det er likevel ikke gitt at pasienter deler denne oppfatningen, eller at det alltid er den beste løsningen.

Kulturvitenskapen har i stor grad forholdt seg til telefonintervjuet som en reserve-løsning, en siste utvei når andre metoder av ulike grunner ikke lar seg gjennomføre. I kulturvitenskapelig sammenheng er det da også skrevet lite om bruk av mellommedier i intervjusituasjoner. Tvert imot synes ansikt-til-ansikt-formen å ha opparbeidet seg en implisitt, paradigmatisk status i kulturvitenskapens vokabular omkring intervju som metode. Innsamling av empirisk materiale til masteroppgaven *Far og fosterdiagnostikk. Et kulturvitenskapelig perspektiv på fedres erfaringer og forståelser av fosterdiagnostikk* (Bjørvik 2005)¹, ga imidlertid anledning til å diskutere telefonintervjuet som alternativ intervju-metode. Denne artikkelen diskuterer telefonintervjuets ulike sider, og spør hvorvidt metoden kan ha fordeler i kraft av seg selv.

Kulturvitenskap og kvalitative intervju-metoder

Kulturvitenskapen søker kunnskap om menneskers livsverden. Livsverden forstås som menneskers personlige erfaringer, holdninger, drømmer og fortellinger, eller deres kunnskaper. Innenfor kulturvitenskapen anser man disse størrelsene for å være et meningsbærende og tolkningsåpent empirisk materiale, som kan hentes frem ved bruk av feltarbeid og kvalitative intervju-metoder. Det kvalitative intervjuet har et bredt nedslagsfelt og kan anvendes i tematisk sett svært ulike undersøkelser. For kulturvitenskapen er det sentrale at kvalitativ intervju-teknikk gir mulighet til å grave seg frem til et aktørperspektiv, det vil si til ikke-målbar kunnskap som for eksempel mening og opplevelse.² Den typiske kvalitative intervju-konteksten i kulturvitenskapelig sammenheng er en ansikt-til-ansikt-setting, hvor en eller flere informanter intervjues om et gitt tema. Dette betyr ikke at kvalitativ intervju-metode forutsetter et fysisk møte mellom intervjuer og informant, men at ansikt-til-ansikt-formen er, og har vært, en foretrukket metode i kulturvitenskapelige studier. Kvalitative intervjuer kan imidlertid også foretas med telefonen som mellomledd, uten at det dermed er sagt at dette forringer verdien av informasjonsutbyttet. Det forutsettes her at intervjuer foretatt med telefon som mellomledd ikke skjer som følge av intervjuers motvilje mot å møte informanten eller omvendt³, men at det foretrekkes av hensyn til informantens ønsker eller temaets natur. I det følgende skal jeg komme nærmere inn på hvilke fordeler og ulemper som følger med valg av telefonintervju som kvalitativ intervju-metode.

Generelle fordeler og ulemper ved bruk av telefonintervju

En opplagt innvending mot bruk av telefonintervju er at metoden utelukker en eller flere grupper informanter fordi talebasert språk kan være en hindring for enkelte mennesker. I slike tilfeller egner telefonmediet seg naturligvis dårlig. Enten det skyldes hørselshemming eller mangel på talespråk, kan det i situasjoner hvor informant-målgruppen består helt eller delvis av innvandrere uten norskkunnskaper, barn, utviklingshemmede eller eldre, være fornuftig å belage seg på samtaleformer som ikke er avhengige av telefon som mellommedium. Telefonintervjuet vil heller ikke fungere tilfredsstillende i situasjoner eller feltarbeid hvor sosial samhandling eller visuelle uttrykk er viktig. Dette vil kunne omfatte studier av festivaler, ritualer og annen konkret aktivitet hvor kunnskapen er handlingsbåren (Se bl.a. Espeland 1988, Frykman 1991). I sum egner telefonintervju-metoden seg dermed i undersøkelser som inkluderer informantmålgrupper hvis talespråk ikke er et hinder. Det vil også kunne fungere godt i undersøkelser som tar opp særlig ømtålige tema, og til slutt i situasjoner hvor informanten selv legger inn telefonintervju som premiss for sin egen deltakelse.⁴

Telefonintervjuet kan i enkelte tilfeller overkomme geografiske eller økonomiske hindre for et gitt forskningsprosjekt. Det ovennevnte prosjektet *Far og fosterdiagnostikk* ville for eksempel ikke vært gjennomførbart dersom det empiriske materialet skulle bestå av konkrete møter med informantene. Informantenes geografiske spredning var et åpenbart økonomisk og praktisk hinder. Samtidig var alternativet, det å finne informanter i relativ reisevennlig nærhet, ikke et reelt alternativ gitt det begrensede antall fedre som både hadde

befunnet seg i en relevant situasjon, og som var villige til å bli intervjuet om denne situasjonen. I en sammenheng hvor økonomiske rammer og tilgang til målgruppe er begrenset, kan altså bruken av telefonintervju være en forutsetning for gjennomføring av et prosjekt. For utstrakt bruk av informantintervjuer per telefon vil imidlertid kunne forsterke avstanden mellom intervjuer og den eller de som intervjues.

Telefonintervjuet tilrettelegger for at informanter står relativt fritt til å velge hvor og når et intervju skal finne sted. I den forstand at informantens opplevelse av en trygg intervjusituasjon kan avhenge av hvor intervjuet foretas, er dette å betrakte som en fordel. Informanters opplevelse av trygghet kobles gjerne til kjente omgivelser eller ens eget hjem, fremfor ukjente omgivelser eller andres hjem (Fjell 1998:28). Om det å være hjemme er det beste, vil imidlertid avhenge av emnet det skal intervjues om og informantens personlige preferanser. Der som intervjuet knytter opp mot kontroversielle tema, kan det for eksempel oppleves belastende å befinne seg i sitt eget hjem, blant annet fordi intervjuemnet kan være et underkommunisert anliggende innad i den enkelte familie. I prosjektet *Far og fosterdiagnostikk* sørget både informantene selv og intervjueren for at de begge befant seg på et uforstyrret sted under intervjuet. Informantene ble oppfordret til å sørge for at de kunne prate uforstyrret, og de foreslo ofte også selv tidspunkter hvor de visste at de var alene, eller hadde mulighet til å trekke seg tilbake. Resultatet av dette var at samtlige intervjuer ble foretatt sen ettermiddag eller tidlig kveld. De fleste informantene befant seg da hjemme. Et mindretall foretrakk arbeidsplassen med dens muligheter for lukkede kontordører.

Telefonintervjuet og kommunikasjonsfremmende avstand

Generelt kan vi si at kvalitativ intervjueteknikk tilrettelegger for åpenhet om emner som det overfor fremmede ikke vil være aktuelt å gå dypere inn i. Kravet om aktpågivenhet fra intervjuers side tør her være opplagt. Man bør for eksempel vurdere om temaet er av en slik natur at intervjuer kan forvente å bli imøtegått mer som en nær venn eller psykolog enn som intervjuer. Intervjuer om potensielt vanskelige tema befinner seg med andre ord i en gråsoner hvor grensene mellom intervju og personlig samtale kan være vanskelig å skjelve.

Hva følelsesladde tema angår, kan man imidlertid anta at de fleste informanter vil kunne oppleve at fysiske møter med studenter og forskere begrenser vedkommendes anonymitet. Utfordringen blir dermed å skape rom hvor informanter opplever det som trygt å la oppfatninger komme utslørt til uttrykk i. Når det gjelder *Far og fosterdiagnostikk*, berørte arbeidet temaer knyttet opp til en samfunnsdebatt hvor temperaturen til tider er høy og avstanden mellom meningsytringer stor. Behovet for å uttrykke kontroversielle, eller ukontroversielle, oppfatninger uten at det ville gå på bekostning av den enkelte informants opplevelse av anonymitet, fremsto som viktig, både av hensyn til informanten selv og av hensyn til involverte tredjeparter. Et felles trekk blant de intervjuede fedrene i *Far og fosterdiagnostikk* var at de i liten grad hadde formidlet holdninger og opplevelser knyttet til svangerskapssituasjonen utenfor parforholdet. Vi skal se et eksempel:

Halfdan: Nei. Det var vel ingen av mine... Jeg diskuterte ikke det her med noen av mine kamerater faktisk. Jeg snakket bare om det her med Anette (...) Ja, og litt av familien... deler av

familien. Men det var ikke så mye diskusjon om ditt eller datt det heller. Det var mer at de visste det og prøvde å berolige oss med at dette her går sikkert bra og ... Jeg har følelsen av at dette her kommer til å gå bra og så videre. Men ikke noe sånn diskusjon med dem om hva vi skulle gjøre, og hva det her var for noe. Det holdt seg egentlig ganske godt innenfor husets fire vegger (Intervju 1: 11).

Nå kan vi av det foregående riktignok ikke kategorisk fastslå at Halfdan valgte å delta i prosjektet fordi intervjuet skulle foretas over telefon. Det er derimot mulig å anta, gitt Halfdans tidligere kommunikasjonsmønster, at telefonintervjuet kan ha hatt en positiv effekt i så måte. Telefonintervjuet ivaretok den ønskede grad av anonymitet og tilveiebrakte et rom hvor distansen var stor nok for at det nære, det vanskelige, det ømtålige, eller det upopulære, kunne gis rom. Dette kan betegnes som *kommunikasjonsfremmende avstand*. Her noteres for øvrig at av de elleve fedrene som ble intervjuet i forbindelse med *Far og fosterdiagnostikk*, var det flere som nevnte at de deltok fordi det av utlysningsteksten fremgikk at intervjuet skulle foregå over telefon. Et par informanter, som ikke selv hadde lest utlysningsteksten, ba om å få bli intervjuet over telefon fremfor å avtale et møte med meg. Kun én av elleve informanter benyttet seg av telefon for å formidle at vedkommende ønsket å delta i prosjektet. De øvrige benyttet seg av e-post. Det er rimelig å anta at e-post her ble ansett som en mer prøvende og uforpliktende oppretting av førstegangskontakt. Vi kan imidlertid også forstå det som del av et større poeng, nemlig at informantene selv ikke opplevde at formidlingen av deres historier var avhengig av et møte med meg.

Det kan altså være slik at det nettopp var fraværet av en fysisk tilstedeværende student som opplevdes som befriende, avlastende og potensielt forløsende. Dette skyldes for det første at telefonmediet utelukker at iakttakbare reaksjoner legger føringer på hvilke spørsmål som stilles og hvilke uttalelser som faller. For det andre skyldes det at den avstand mellommediet skaper bidrar til detabuivering av selve tematikken, hvilket i sin tur forenkler informantens lyst og evne til erfaringsformidling. Hvorvidt man finner det lettere å snakke åpent med en man ikke ser, vil naturligvis være individuelt, og for de fleste også avhenge av intervjusamtalens tematikk. Hovedpoenget i denne sammenhengen er imidlertid at avstand og ansiktsanonymitet *kan* være en fordel i formidling av oppfatninger omkring potensielt kontroversielle eller følelsesladde tema.

I lys av det foregående, er det nyttig å spørre seg om telefonintervjumetoden ikke også kan medvirke til at vanskelige tema forblir i kategorien for tabubelagte emner man ikke uten videre deler med fremmede. Det *er* stor forskjell på å bli intervjuet om teknikker rundt tilskjæring av reinskinn til pesk, som ville vært umulig over telefon, og å bli intervjuet om ens situasjon som offer for overgrep. Idet en forsker eller student tar initiativ til å gjennomføre intervjuer over telefon, eller utelukker informanter som foretrekker å møte intervjueren, signaliserer hun da ikke både noe om sitt syn på sin egen og informants rolle i sammenhengen, og også noe om temaet det skal intervjues om? Selv om studenten eller forskeren kan ha de beste intensjoner bak sitt valg, for eksempel respekt for informantens privatliv, er det ikke gitt at et fravalg av ansikt-til-ansikt-møter vil bli tolket i positiv retning. I strid med intervjuers hensikt, kan informanten oppleve det hele som mangel

på reell interesse for vedkommendes person, kunnskap eller historie. En ansvarlig student eller forsker vil her måtte foreta et løpende metodevalg og vurdere muligheten for en kombinasjon av intervjumetoder.

Situasjonsforståelse og -kontroll

Uavhengig av hvor informanten befinner seg under et telefonintervju, tør det være tydelig at intervjueren verken vil være en del av, eller kan kontrollere, informantens fysiske kontekst. Det er opplagte ulemper, så som tap av kroppsspråk, mimikk og gester. Intervjueren vil heller ikke kunne utelukke at andre personers tilstedeværelse kan prege informantens svargiving, eller bidra til at intervjueren misforstår informanten. Fra ovennevnte oppgave, *Far og fosterdiagnostikk*, skal vi se et par eksempler på hvor tydelig slike dilemmaer kan bli. Utdragene er hentet fra intervjuene med henholdsvis Oddmund og John:

Intervjuer: Kan du huske, selv om det kanskje går litt langt tilbake i tid, hva du tenkte da hun sa 'ja, men det er jo egentlig ikke din avgjørelse, det er jo min avgjørelse' [i.e. å gjennomføre en abort]? (...).

Oddmund: Ja, altså nå sitter hun og hører på så (ler)... Hun er litt tøff i trynet for å si det sånn. Så når hun tok den 'det bestemmer ikke du, det er min kropp' og alt sånt, så regnet jeg vel med at hun ville komme på, ja, vi skal ikke si... 'bedre tanker' er jo for så vidt et ladet ord i denne sammenheng. Men jeg regnet med at ikke det ville bli en problemstilling fordi at det var ikke... Det var for så vidt en ganske forutsigbar reaksjon. Hvis jeg prøver å si at sånn og sånn skal vi gjøre det, så vet jeg at da sier

hun... Da vet jeg hva slags reaksjon jeg får umiddelbart (Intervju 10: 12).

John: Det er delte meninger om det, hvorvidt mannen i det hele tatt har noe inne på en fødestue å gjøre. Noen har sikkert det, mange har sikkert det, men jeg er faktisk litt i tvil om meg selv (...) Om jeg er til noe særlig nytte. (...) Men jeg tror nok jeg har lyst til å være med på det [i.e. fødselen], men jeg er usikker på om jeg er tøff nok rett og slett.

Intervjuer: Du har lyst til å være med fordi du selv har lyst?

John: Ja. Det har jeg. Men jeg er usikker på om jeg er tøff nok til det å tåle det som skjer der inne, blant annet det fysiske og det som skjer i selve... Nå kommer hele familien(Intervju 2: 19-20).

I det første av de to ovenstående eksemplene fremgår det relativt tydelig at Oddmunds svargiving preges av partnerens tilstedeværelse. Dette til tross for at Oddmund er blitt anmodet om å være alene under intervjuet. I betydningen av at Oddmund forholder seg både til meg, som intervjuer, og til partneren, foregår det en form for parallellkommunikasjon. For meg er det vanskelig både å forstå hva påvirkningen består i og hva den medfører, nettopp fordi jeg ikke kan se konteksten, langt mindre ha kontroll over den. Et spørsmål er dessuten hvorvidt tredjepersons tilstedeværelse har preget Oddmunds svargiving over lengre eller kortere tid. Under intervjuet med denne informanten var dette den eneste hentydningen til at andre personer befant seg i umiddelbar nærhet. Når det gjelder intervjuet med Oddmund, er det med andre ord overveiende sannsynlig at

det ville hjulpet på min situasjonsforståelse dersom jeg hadde befunnet meg i samme rom som ham. I det andre av de to eksemplene er situasjonen en annen. Informanten er tydelig på at situasjonen i den andre enden endrer seg. Vi kan si at Johns utsagn på den ene siden bekrefter at han har vært uforstyrret frem til nå, og på den annen signaliserer at den nyoppståtte situasjonen vil innvirke på den videre gangen i intervjuet. Konsekvensen ble i det tilfellet at intervjuet ble avsluttet.

Hvordan skal man så løse utfordringene mangelen på situasjonskontroll medfører? Én mulig løsning er å understreke betydningen av at informanten er alene, og å be informanten om å si ifra dersom dennes fysiske kontekst endrer seg. En annen løsning kan være flittig bruk av *resymerende og tilbakevendende spørsmål*. Resymerende spørsmål innebærer at intervjuer forsikrer seg om at hun har oppfattet informanten korrekt gjennom å løpende fortolke spørsmåene underveis (Alver 1990a:136). Tilbakevendende spørsmål er i og for seg repetisjon av sentrale spørsmål. Hensikten med resymerende og tilbakevendende spørsmål er altså å tydeliggjøre og bekrefte informantens utsagn – eller den fysiske kontekst.

Mangelen på situasjonskontroll kan få konsekvenser for intervjuers mulighet til å utfordre informanten i spørsmål som kan ha betydning for selve undersøkelsesutfallet. Muligheten for å trekke spørsmål tilbake, nyansere kommentarer eller på annen måte gjenopprette balansen dersom informanten føler seg ubehagelig utfordret eller provosert, er mindre over telefon enn ved et ansikt-til-ansikt-møte. For intervjueren kan dermed terskelen for å utøve mildt press overfor en informant oppleves som høyere i en telefonintervjusituasjon enn ved en ansikt-til-ansikt sådan. Det er lettere å legges på et rør enn å gå ut en dør. Man kan

altså ikke utelukke at telefonintervjueren kan oppleve å måtte trå varsommere, for på denne måten å ha større mulighet til å kontrollere situasjonen, enn vedkommende ville gjort dersom han eller hun befant seg ansikt-til-ansikt med informanten. Hvorvidt telefonintervjuet dermed kan bli en for snill fremgangsmåte for en tilfredsstillende belysning av temaer som forutsetter at intervjueren evner å få informanten til å besvare ubehagelige eller kritiske spørsmål, vil her måtte veies opp mot telefonintervjuets øvrige kvaliteter.

Avslutning

På bakgrunn av prosjektet *Far og fosterdiagnostikk* har denne artikkelen forsøkt å vise at telefonintervjuet kan være et fordelaktig alternativ selv der andre metodiske løsninger er mulige. Telefonintervjuet har kvaliteter i seg selv. Det er derfor ikke en reserve-løsning, men kan sies å være en kommunikasjonsmodell som ivaretar den kvalitative metodens krav om empati, nærhet og subjektivitet (Alver 1990b: 160). Artikkelen har valgt å fokusere på telefonintervjuets fordel, som skaper av kommunikasjonsfremmende avstand, og dets ulemper, i form av mangel på situasjonskontroll og tap av kroppsspråksforståelse.⁵ Artikkelen har hevdet at telefonintervjuet tilrettelegger for større grad av anonymitet, og dermed kan forenkle kommunikasjon om ømtålige tema. Vi har også notert at det er praktiske og konkrete grunner til å velge telefonintervju, så som geografiske avstander, økonomiske rammer og tidsbruk. Valg av intervjuform vil i alle tilfeller avhenge av at en samlet vurdering av tema, informantpreferanser og målgruppetilgjengelighet munnar ut i hva som er det beste for alle involverte parter, samt hvilke valg som best fører frem til det resultat man ønsker å oppnå.

Dr. House' formål var naturligvis å hjelpe den amnesirammede pasienten. For å kunne gjøre dette, måtte han forstå hva pasienten fortvilet forsøkte å formidle med sine forvirrede utsagn. På eiendommelig vis kom diagnostiseringen dermed ikke til å avhenge av Dr. House' mulighet til å undersøke pasienten. Det sentrale var altså ordene, og paradoksalt nok ble den fysiske avstanden lege og pasient imellom snudd til en fordel i og med at Dr. House' nødvendige resonneringsrekke verken ble forstyrret av velmenende forklaringer fra pårørende, kollegaers jakt på alternative diagnoser, eller andre avbrytende pasientkonsultasjoner. "Jeg sitter i et hus hvor alle veggene vender mot syd", sier Dr. House til slutt kryptisk over telefon til pasienten som prater i koder. Pasienten gir inntrykk av å lytte intenst. "Jeg ser en bjørn gå utenfor huset. Hvilken farge har bjørnen?". Pause. Dr. House fortsetter: "Bjørnen er hvit. Det er en isbjørn fordi et hus med alle vegger mot syd må ligge på Nordpolen. Ergo har du en bipolar lidelse. Har jeg rett?" Pasienten reagerer med å klemme Dr. House' tilstedeværende kollega hardt i armen. Dr. House har knekket koden. Igjen.

Noter

1. Arbeidet tar blant annet for seg hvordan fedre opplever å gå gjennom risikobedømming og valgprosesser i svangerskapssituasjoner hvor valg/fravalg av fosterdiagnostiske undersøkelser, og/eller abort på bakgrunn av fosterdiagnostiske funn, blir aktuelt. Empirien besto blant annet av elleve telefonintervjuer med fedre. Intervjuene hadde en gjennomsnittlig varighet på halvannen time.
2. Ideelt sett vil et vellykket kvalitativt intervju ha forløpt som en samtale og ha informasjonsutbyttet fra et forberedt og grundig gjennomført intervju, uavhengig av om intervjuet utgår fra et strukturert eller halvstrukturert spørsmålsoppsett.
3. Det legges til grunn at ensidig eller gjensidig motvilje mot å møte intervjuer/informant verken bør eller kan føre frem til en vellykket gjennom-

føring av et intervju. Kulturvitenskapens forståelse av intervjuet som en felles kunnskapskonstruksjon intervjuer og informant tar like stor del i, kan tas til inntekt for denne vurderingen.

4. Man kan tenke seg at nyere tids kommunikasjonsformer påvirker menneskers holdning til det å prate med mennesker som ikke er fysisk tilstedeværende. Telefonintervjuet kan fungere godt for mennesker som er vant til å forholde seg til ansiktsløs kommunikasjon, så som mobiltelefon, SMS, epost, MSN Messenger/Skype, Facebook samt diverse andre informasjons- og diskusjonskanaler på verdensveven. Av begrensingsmessige årsaker, velger denne artikkelen imidlertid å utelate ytterligere problematisering av dette sentrale spørsmålet.
5. En betydelig utfordring for brukeren av telefonintervju er dokumentasjon og overlevering. I og for seg gjelder dette ikke telefonintervjuet alene, men kvalitative metoder generelt. Telefonintervjuet har like fullt en særlig utfordring. Til forskjell fra intervjuer foretatt ansikt-til-ansikt, vil ikke telefonintervjuutskriftene inneholde beskrivelser av informantens synlige reaksjons- og atferdsmønstre. Annen situasjonsgjenskapende informasjon som omgivelser og utseende, vil naturligvis også være ukjent. En fyllestgjørende overlevering av materialet til fremtidige studenter og forskere er med andre ord ikke opplagt. Dette stiller store krav til transkribering av toneleie, vektlegginger, underforståtte tonefall, eller for den saks skyld interne spøker. Hva intervjuer om sensitive tema angår, forvanskes saken ytterligere av at lydbandopptak vil kunne kreves slettet fordi Norsk samfunnsvitenskapelig data-tjeneste (NSD) anser at lydbandopptak i seg selv ikke er anonymiserende. I slike tilfeller vil intervjuutskriftene være det eneste ettertiden har å forholde seg til. I likhet med ansikt-til-ansikt-intervjuer kan telefonintervjuet med fordel følges opp med en umiddelbar inntryksnedtegnelse i etterkant av intervjuet. Denne kan i sin tur følge intervjuutskriftene som vedlegg i arkivet.

Litteratur

- Alver, Bente Gullveig 1990a: At være fremmed i det nære og det kendte. I: Anders Gustavsson (red.): *Nordisk etnologi och folkloristik under 1980-talet: Några forskningstrender presenterade vid en forskarkurs i Uppsala*. Uppsala: Etnologiska Institutionen, Uppsala Universitet. S. 125-138.
- Alver, Bente Gullveig 1990b: *Creating the*

- Source through Folkloristic Fieldwork.* Helsinki, Academia Scientarum Fennica.
- Bjørvik, Eira 2005: *Far og fosterdiagnostikk. Et kulturvitenskapelig perspektiv på fedres erfaringer og forståelser av fosterdiagnostikk.* Bergen, Universitetet.
- Espeland, Wigdis 1988: "Den tause kunnskapen. Ein gløymt dimensjon i etnologisk forskning?" S. 20-33 i: *Människans yttre – kulturens spegel.* Åbo: NEFA – Nordens 15de fältseminarium.
- Fjell, Tove 1998: *Fødselens gjenfødelse. Fra teknologi til natur på fødearenaen.* Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Frykman, Jonas 1991: "What people do, but seldom say". *Ethnologia Scandinavica.* S. 50-62.
- Personopplysningsloven:
<http://lovdata.no/all/nl-20000414-031.html>